

Kad **MĀCĪTIES**
tik *grūti*, tik **GRŪTI...**

Tiek lēsts, ka apmēram desmitā daļa skolas vecuma bērnu saskaras ar mācīšanās grūtībām jeb traucējumiem. **Reizēm vecāki domā, ka bērns nemācās, jo viņš vienkārši negrib, ir slinks un nepaklausīgs. Tomēr var izrādīties, ka nevis negrib, bet dažādu iemeslu dēļ nevar.**

Teksts: Anta Blumberga

Konsultējušas Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas profesore Guna Svence un Rīgas Mūzikas internātvidusskolas speciālā pedagoģe Anda Lipska

Tā var būt mīļainā meitenīte, kas sēž lerāvusies klases tālākajā stūrī, un, šķiet, viņai neinteresē, kas notiek apkārt, bet varbūt gluži pretēji – viņa ar katru gaisa vēsmu klasē satausta skolotājas skatienu, kas pavērsts uz viņu un var nozīmēt, ka viņa tūlīt tiks izsaukta un kārtējo reizi nespēs atbildēt. Viņš var būt arī tas puika, kas ik dienu klasē jauc gaisu ar savu bravūrīgo uzvedību, neļaujot strādāt skolotājai un pārējiem bērniem klasē mācīties.

Mēs katrs, laižot savu bērnu skolā, vēlamies, lai viņš labi mācītos, lai viņam visi mācību priekšmeti padotos. Tomēr ne vienmēr tā notiek. Gadās, ka mazajam ilgi gaidītais skolas laiks izvērties par smagu nastu, jo mācību viela dodas rokā ar lielām grūtībām.

Viņam noteikti nepieciešama vecāku palīdzība, pildot mājas darbus, bet bieži vien mācīšanās grūtību pārvarēšanai nepieciešams piesaistīt arī speciālistus. Vecākiem svarīgi šīs grūtības pamanīt, pieņemt un censties risināt. Šādā situācijā aplams būs uzskats, ka bērns ir tikai sliņķis, kurš nevar saņemties, jo kaļmiņu puika, kurš iet ar viņu vienā klasē, lieliski tiek galā ar visu. Laikus nepamanītas, šīs problēmas var radīt tālejošas sekas, kas var ietekmēt bērna turpmāko dzīvi.

Ir daudz apstākļu, kas ietekmē bērnu spēju mācīties. Tomēr jāsaprot, ka bērns ar mācīšanās grūtībām var nākt gan no sociāli nelabvēlīgas ģimenes un apstākļiem, gan no materiāli nodrošinātas un mīlošas ģimenes.

No mācīšanās līdz uzvedības traucējumiem

Bērniem, kuriem mācīšanās sagādā grūtības, parasti ir vidējas vai vājas sekmes, viņi mēdz mācīties vairākus gadus vienā klasē, reizēm ar vecāku un skolotāju atbalstu „vilkti” no klases uz klasi. Kaut kā jau galā tiek, bet mācības veik kā smagu vezumu. Grūti ir ne vien vecākiem un skolotājiem, bet arī pašiem bērnam, jo šie bērni dažkārt ir nesaņēmuši, atstumti vienaudžu vidū, vecāku un skolotāju stostēti.

Patiesībā jau pirmajās klasēs vai agrāk var pamanīt, ka bērnam būs grūtības ar mācībām. Salīdzinājumā ar citiem viņa vecuma bērniem šie bērni sliktāk lasa, raksta, rēķina, arī domāšanas spējas viņiem var būt ierobežotas, lielākajai daļai arī atmiņa ir vāja.

Ar laiku mācīšanās traucējumi jeb grūtības var kombinēties ar uzvedības traucējumiem. Tā kā bērnam neveicas mācībās,

viņam kaut kā sevi jāaizstāv pret apkārtējo spiedienu. Ir gadījumi, kad šie bērni kļūst par bravūrīgiem, skaļiem, dažkārt agresīviem kārtības jautājiem. Gadās arī tā – lai pārvarētu diskomfortu, ko sagādā „mūžīgā neziniša” tituls, pusaudžu vecumā viņi var sākt lietot apreibinošas vielas un ļauties antisociālai uzvedībai, dažkārt pārkāpjot likuma robežas.

Ir daudz apstākļu, kas ietekmē bērnu spēju mācīties. Tomēr jāsaprot, ka bērns ar mācīšanās grūtībām vai traucējumiem var nākt gan no sociāli nelabvēlīgas ģimenes un apstākļiem, gan no materiāli nodrošinātas un mīlošas ģimenes.

Pie vairošas attiecības un audzināšana

Mācīšanās grūtības var radīt **neiroloģiski traucējumi**, kas saistīti ar smadzeņu darbību. Neiroloģisku traucējumu rezultātā parasti rodas

Mācīšanās traucējumus bērnam var veicināt

- **JA BĒRNS DZĪVO SOCIĀLI NELABVĒLĪGĀ VIDĒ**, kur viņam trūkst uzmanības, mīlestības un dažkārt arī pilnvērtīga uztura.
- **JA BĒRNAM PAR DAUDZ TIEK DOTS** — viņš ir materiāli nodrošināts, varbūt viņam netrūkst uzmanības un mīlestības, bet no viņa maz vai arī nekas netiek prasīts.
- **JA VECĀKI IZVIRZA PĀRĀK AUGSTAS PRASĪBAS** — ir ļoti jāmacās, uzsākot mācības pirmajā klasē, zināšanu līmenim jābūt augstākam nekā pārējiem klasesbiedriem, brīvajā laikā jāsporto, jādejo, jāglezno, respektīvi, jābūt sociāli ļoti aktīvam. Ne visiem bērniem tas būs pa spēkam, un vecāku izolotās gaidas var pārvērsties mācīšanās traucējumos.
- Mācīšanās traucējumus bērnam var veicināt, **JA VIŅA MAMMA GRŪTNIECĪBAS LAIKĀ IR LIETOJUSI ALKOHOLU, NARKOTIKAS, SPECIFISKUS MEDIKAMENTUS.**

Vienaldzība bērnu spēj ievainot un mainīt tikpat ļoti kā stingra kontrole, autoritārisms un vardarbība.

disleksija – pazeminātas lasīšanas spējas, disgrāfija – problēmas rakstīšanā, diskalkūlija – problēmas ar matemātisku darbību veikšanu. Bieži šie traucējumi ir jaukti un sastopami visi kopā.

Tomēr ne vienmēr mācīšanās traucējumus izraisa smadzeņu darbības traucējumi.

Dažkārt bērnam neveicas, jo tas saistīts ar tā saukto **pedagoģisko ielaistību**. Tas ir situācijās, kad vecāki vai citi pieaugušie, kas audzina bērnu, arī skolotāji, iespējams, nezināšanas un informācijas trūkuma dēļ ir rīkojušies nepareizi, kavējot bērnam pilnvērtīgi attīstīties, šīs grūtības ielaiduši un ļāvuši tām progresēt. Piemēram, viens no uzskatāmākajiem iemesliem var būt vienaldzība – bērns kaut kādā veidā ir dzīvojis savā vajā, varbūt pat apgērbts, aprūpēts, bet emocionālā badā. Speciālisti uzsver, ka vienaldzība bērnu spēj ievainot un mainīt tikpat ļoti kā stingra kontrole, autoritārisms un vardarbība. Šī iezīme audzināšanā izteikti vērojama ziemeļnieku tautām, kas nav pieradušas un neprot paust jūtas savstarpējās attiecībās.

Dažkārt mācīšanās traucējumus var provocēt **attiecības**. Tās var būt attiecības ar vienaudžiem, vecākiem, vecāku savstarpēja nesaprašanās, kad pastarpināti tiek iesaistīts arī bērns. Viņš jūtas vainīgs, tas traucē viņa attīstību un neļauj pilnvērtīgi nodoties mācību darbam. Tā soli pa solim mācību viela iekavējas, pēc tam nokavēto ir grūti atgūt.

Laikus pamanīt

Uz to, ka bērnam nākotnē varētu būt mācīšanās grūtības, varētu norādīt arī šķietami nenozīmīgas pazīmes jau pirmsskolas vecumā. Piemēram, bērns nespēj atšķirt labo un kreiso roku vai ar kreiso roku aizskart labo ausi. Iespējams, vecāki mājās pamana, ka bērnam ir grūtības ilgi noturēt uzmanību, ir problēmas ar vizuālo uztveri, informācijas apstrādi, ārpus skolas bērns ir neuzmanīgs, dažkārt zaudē savas mantas, izvairās pildīt mājas darbus.

Ja vecākiem ir kontakts ar bērnu un viņi seko līdz tam, kas notiek skolā, visticamāk, mācīšanās traucējumi netiks atstāti bez ievēribas. Gluži dabiski, ja vecāki vēlēties

ŠIE SĪKUMI *var* *noderēt*

• **TRENĒ MAZOS MUSKUĻUS**

Vai zināji, ka runāšanas, rakstīšanas un domāšanas attīstībā ļoti liela nozīme ir tam, cik attīstīta ir sīkā pirkstu muskulatūra? Tāpēc tā jāsāk trenēt jau no agras bērnības. To iespējams darīt kaut vai ikdienas gērbšanās rituālā. Jā, ērtāk, ja apģērba aizdare ir rāvējslēdzējs.

Tomēr labāk maziem bērniem izvēlēties apģērbus, kas ir pogājami vai sasienami. Tas palīdzēs bērnam attīstīt sīko roku muskulatūru.

• **NESALĪDZINI**

Nekad nesalīdzini sava bērna sasniegumus mācībās vai attīstībā ar citiem, norādot — redz, kā viņš var, kāpēc tu nevari? Vienīgā mērāukla, ar kuru viņu var mērit, ir viņš pats. Uzslavē, ja viņam veicas labāk, katrs mazais sasniegums ir solis pretim problēmas risināšanai.

Ja vecākiem ir kontakts ar bērnu un viņi seko līdz tam, kas notiek skolā, visticamāk, mācīšanās traucējumi netiks atstāti bez ievēribas.

uzzināt un meklēs cēloņus, kas par vainu bērna sliktajam sekmēm, nespējai un negribēšanai mācīties. Tomēr ne mazums ir tādu situāciju, kad vecāki uzskata – mācības ir tavs darbs, un tev ar tām jātiek galā, tāpat kā es tieku galā ar savu darbu. Ir arī tādi, kas domā – ja bērns iet skolā, tad arī skolai viņš jānāca, un neiesaistās mācību procesā. Sākumskolas klasēs, it īpaši pirmajā, kad mācību vērtējums izpaužas visai abstraktos aprakstos, ja skolotāja nevērš uzmanību, ka kādam bērnam mācības kļūst mazliet sliktāk nekā citiem, vecāki, iespējams, savā aizņemībā var to nepamanīt. Tāpat arī otrajā, trešajā klasē, kad parādās vērtējums ballēs, vecāki, piemēram, var samierināties ar bērna viduvējo sekmju vērtējumu – kas tur slikt, liecība kā jau puikam – četri un pieci. Tomēr, ja sekmes balansē uz nesekmības robežas, jābūt ļoti uzmanīgiem, ka vienā brīdī šī robeža var izzust. Vēlāk izrādās, ka bērnam kopš pirmās klases ir bijušas grūtības mācību vielas apguvē.

MĀJAS DARBU GATAVOŠANAS ĀBECE

Ja bērnam ir mācīšanās traucējumi, jāsaprot, ka skolas personāls ar skolas atbalsta pasākumiem vien nebūs „cīnītājs”. Šiem bērniem mājas darbu pildīšanā noteikti nepieciešama vecāku līdzdalība. Pāris vienkāršu ieteikumu var palīdzēt mācību procesa organizēšanai mājās.

• NOSAKI MĀJĀS KĀRTĪBU, KĀ NOTIKS MĀCĪBU PROCESS, UN IEVĒRO TO.

Nosaki konkrēti laiku, cik ilgi mācīsieties. Mācīšanās procesam vajadzētu notikt vienā un tajā pašā telpā.

• MĀCĪŠANĀS LAIKĀ TELPĀ JĀBŪT KLUSUMAM.

Nekādā gadījumā fonā nedrīkst skanēt televizors vai būt citas skaņas. Traucējs arī mazākā brāļa vai māšas rotaļāšanās. Uz mācību galda nedrīkst atrasties nekas lieks, tikai mācību procesam nepieciešamie priekšmeti.

Atmosfērai telpā jābūt mierīgai un pozitīvai. Bērns nedrīkst uztvert, ka mācīšanās viņam ir kā sods. Galvenais ir panākt bērna vēlmi sadarboties, pretējā gadījumā mācīšanās nebūs produktīva.

• LAI CIK GRŪTI DAŽKĀRT BŪTU UN TAS PRASĪTU NEIZSĪKSTOŠU PACIETĪBU, SASKARSMĒ AR BĒRNU ESI SAPROTOŠA, PRETIMNĀKOŠA, POZITĪVA, CENTIES VIŅU PĒC IESPĒJAS BIEŽĀK UZSLAVĒT.

Tomēr neaizmirsti, ka nepieciešama zināma stingrība.

• NEM VĒRĀ, KA BĒRNIEM AR MĀCĪŠANĀS GRŪTĪBĀM VAR BŪT PROBLĒMAS ILGSTOŠI KONCENTRĒTIES,

tāpēc nepieciešams ik pa laikam ieplānot nelielas pauzes. Koncentrēties palīdzēs arī darbības maiņa un dažādošana.

Ja sekmes balansē uz nesekmības robežas, jābūt ļoti uzmanīgiem, ka vienā brīdī šī robeža var izzust. Vēlāk izrādās, ka bērnam kopš pirmās klases ir bijušas grūtības mācību vielas apguvē.

Ļoti bieži vispirms „trauksmi” par bērna grūtībām mācībās ceļ skolas personāls – skolotājs, psihologs, sociālais pedagogs, iespējams, arī speciālais pedagogs. Tā sauktā skolas atbalsta komanda. Vecāki tiek informēti par situāciju, kā arī piedāvātas sadarbības iespējas situācijas risināšanā. Galvenais, lai bērna sliktās sekmes nepalik bez ievērības.

Pieņemt un rīkoties

Ir situācijas, kad skolas psihologs iesaka vecākiem doties pie neirologa, jo radušās aizdomas, ka bērnam varētu būt kāds no mācību traucējumiem, ko izraisījušas neiroloģiskas izmaiņas smadzenēs. Šiem bērniem nereti nepieciešams speciāla pedagoga atbalsts un īpaša pieeja mācību procesā, iespējams, speciāla mācību programma. Ir skolas, kurās veiksmīgi atbalsta personāls palīdz šādiem bērniem.

Tomēr ir situācijas, kad vecāki negrib piekrist nekādiem atbalsta pasākumiem, uzsverot, ka viņu bērnam viss ir kārtībā un nekādi glābšanas pasākumi nav nepieciešami. Tomēr jāsaprot, ka mācīšanās traucējumi var būt arī ļoti talantīgiem bērniem ar augstu intelektu. Turklāt tas, ja vecākiem ir augstāka izglītība vai pat vairākas, neizslēdz, ka bērnam varētu būt mācīšanās traucējumi.

Uzzinot, ka bērnam ir mācīšanās traucējumi, vecāki iziet cauri piecām stadijām. Vispirms ir noliegšana, tad dusmas un apkārtējo vainošana, pēc tam sākas klīrēšanās – fakti un pierādījumu meklēšana, tad pozitīvajā variantā nāk problēmas risināšana un visbeidzot iestājas miers. Vecākiem jāapzinās, ka problēma pati no sevis neatrisināsies un ar parunāšanos vien bērns, kurš visu laiku kaut kā cīnījies ar nesekmību, nekļūs par teicamnieku. Ir bērni, kuriem kādu laiku, bet ir tādi, kuriem visu skolas laiku, nepieciešama īpaša pieeja un speciālistu palīdzība, lai atrisinātu problēmas, kas saistītas ar mācīšanās traucējumiem. ❶